

اصول کافی

مرحوم ثقة الاسلام كلینی (ره)

جلد اول

ترجمه / محمدرضا انصاری محلاتی

مؤسسه انتشارات هجرت

۱۳۹۱

سرشناسه: کلینی، محمد بن یعقوب، - ۳۲۹ ق.
 عنوان قرارداد: الکافی - اصول - فارسی - عربی
 عنوان و نام پدیدآور: اصول کافی / کلینی (ره)
 یا ترجمه: محمدرضا انصاری محلاتی
 مشخصات: نشر: قم: هجرت، ۱۳۹۰.
 شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۱۶-۲۷-۲
 شابک ج ۱: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۱۶-۲۸-۹
 شابک ج ۲: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۱۶-۲۹-۶
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
 یادداشت: فارسی - عربی.

یادداشت: کتاب حاضر در سالهای مختلف توسط
 مترجمین و ناشرین متفاوت ترجمه و منتشر شده است.
 موضوع: احادیث شیعه - قرن ۴ ق.
 شناسه: ۵۰۵: انصاری محلاتی، محمدرضا، ۱۳۲۷ - مترجم.
 رده‌بندی: ۵۰۵: ۱۳۹ / ۲۲۰۴ ک ۸ / ۱۲۹ BP
 رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۱
 شماره کتابشناسی: ۲۵۱۱۰۲۷

مؤسسه انتشارات هجرت
 قم / خیابان معلم / کوچه ۳ / پلاک ۱۰۰
 صندوق پستی ۱۹۳ ☎ تلفن ۷۷۴۱۳۵۹ ☎ فاکس ۷۷۴۰۸۷۷

اصول کافی / جلد اول
 تألیف / مرحوم ثقة الاسلام کلینی (ره)
 ترجمه / محمدرضا انصاری محلاتی
 ناشر / مؤسسه انتشارات هجرت
 چاپ اول / ۱۳۹۱
 چاپخانه / سرور
 تیراژ / ۵۰۰۰ - دوره
 شابک دوره‌ای: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۱۶-۲۷-۲
 شابک جلد اول: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۱۶-۲۸-۹
 کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

§§

این اثر با حمایت و مشارکت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چاپ شده است

زندگی نامه مرحوم کلینی

محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی معروف به ثقة الاسلام، از مشهورترین دانشمندان شیعه است. او یکی از چهاردهای درخشان و بی بدیل در نشر معارف اسلام و اهل بیت علیهم السلام است که در قرن سوم هجری می زیسته است. از او با عناوینی چون: رئیس المحدثین علمای امامیه، اوثق، اعدل، اثبت و اضبط علمای شیعه، ممدوح خاص و عام و مفتی طوایف اسلام یاد شده است. جلالت و بزرگی کلینی برای فریقین مسلم بوده تا آنجا که شیعه و اهل سنت در فتاوی به او مراجعه می کردند و کلینی به ثقة الاسلام شهرت یافت. او نخستین و تنها کسی است که در میان علمای اسلام به این لقب اختصاص یافت.

کلینی دانشمندی ایرانی الاصل است و محل تولد او قریه ای است به نام گُلین (بر وزن حُسن) که در ۳۸ کیلومتری جنوب غربی شهرری کنونی، کنار جاده اصلی قم - تهران نزدیک شهرری قرار دارد. به کلینی، رازی هم لقب داده اند؛ یعنی منسوب به ری. ری و روستاهای اطراف آن از روزگاران نخستین جزو مراکز شیعه نشین بوده است.

سال ولادت کلینی معلوم نیست، ولی تاریخ وفات او را سال ۳۱۹ یا ۳۲۹ گفته اند؛ یعنی ۶۹ سال پس از وفات امام حسن عسکری علیه السلام که مصادف با شعبان سال سیصد و بیست نهم هجری بوده است. بدین سان او در زمان امام یازدهم تولد یافته و تا زمان شهادت آن بزرگوار در قید حیات بوده و سفرای حضرت مهدی «عج» یعنی نواب خاص اربعه آن حضرت را درک نموده است. اصولاً شیخ کلینی احادیث و اخبار را به دلیل نزدیک بودن به

زمان معصومین علیهم السلام از سرچشمه اصلی می گرفته است. شاید همین زندگی او در زمان حیات امام معصوم باعث شده که این گونه شهرت پیدا کند که اخبار و احادیث این کتاب مورد تأیید امام معصوم است.

تألیفات و آثار شیخ کلینی

علمای بزرگ رجال که آثار و تألیفات دانشمندان قبل از خود را دقیقاً ثبت کرده اند - چون شیخ طوسی متوفای ۴۶۰ هجری و نجاشی متوفای ۴۵۰ هجری - برای شیخ کلینی شش اثر نام برده اند که عبارتند از:

۱. کتاب رجال ۲. کتاب رد بر قرامطه ۳. کتاب رسائل ائمه علیهم السلام ۴. کتاب تعبیر رؤیا ۵. مجموعه شعری مشتمل بر قصایدی که شعرا در بیان فضایل و مناقب اهل بیت علیهم السلام سروده اند ۶. کتاب کافی.

کتاب کافی

کتاب شریف کافی که مهم ترین اثر شیخ کلینی است دارای سه بخش است: اصول کافی (کتاب حاضر) فروع کافی و روضه کافی. هر یک از این کتاب ها به جمعاً دارای شانزده هزار و یکصد و نود و نه حدیث است که شیخ کلینی آنها را از قول رسول اکرم ﷺ و ائمه معصومین علیهم السلام روایت کرده است.

کافی، نخستین کتاب از کتابهای چهارگانه و معتبر حدیث، و منبعی است که از فقه شیعه امامیه است که با سه کتاب دیگر به کتب اربعه مشهورند. سه کتاب دیگر عبارتند از: من لایحضره الفقیه تألیف رئیس محدثین شیعه، محمد بن علی بن بابویه قمی معروف به شیخ صدوق (متوفای ۳۸۱ هـ) و تهذیب و استبصار که این دو کتاب تألیف شیخ الطائفه محمد بن حسن طوسی معروف به شیخ طوسی است (متوفای ۴۶۰ هـ).

کافی، معروف ترین و معتبرترین کتاب از کتب اربعه است که از لحاظ کم و کیف و محتوا و زمان، مقدم بر سه کتاب دیگر است و همواره از یازده قرن پیش تا کنون مأخذ و مدرک و مرجع محدثین و فقها و مورد استناد مجتهدین بزرگ شیعه در احکام شرعی بوده است. کلینی برای تألیف و تدوین و جمع آوری اخبار و احادیث کافی بیست سال تلاش نموده و در مسافرت به شهرها و نقاط شیعه نشین کشورهای دور و نزدیک و ملاقات با راویان احادیث و ناقلان آثار ائمه علیهم السلام، آنها را جمع آوری و با نظمی خاص تدوین نموده است. وی با تألیف کتاب گرانسنگ کافی، حقی بزرگ برگردن شیعه دارد، زیرا او در ایران متولد شد و در

بغداد رحلت نمود و رنج سفرهای زیادی را به سرزمین‌های اسلامی آن روز، با همه سختی سفر که وسایل حمل و نقل به راحتی امروز نبود بر خود هموار ساخت.

مجموع احادیثی که شیخ کلینی در کتاب شریف کافی جمع آوری نموده، از لحاظ متن و سند بیش از مجموع احادیث شش کتاب معروف و معتبر اهل سنت است. به گفته ابن تیمیّه مجموع احادیث صحیح بخاری و صحیح مسلم که دو اثر مهم نزد اهل سنت است از هفت هزار حدیث کمتر است که این رقم کمتر از نصف احادیث کتاب شریف کافی است.

نوع تبویب و تدوین کتاب کافی اهمیت نگاه اسلام و اهل بیت را به مقام والای عقل، آگاهی، دانش، خداپرستی و پیروی از رهبران الهی نشان می‌دهد.

درست در زمانی که اروپا در ظلمت جهل و بی‌خبری به سر می‌برد و دانشمندان را به جرم دانش و آگاهی محاکمه می‌کردند، دانشمندان ما به فراگیری و اشاعه علم و دانش اشتغال داشته‌اند تا آنجا که معتبرترین کتاب روایی ما یعنی اصول کافی ابتدا با بحث عقل و جهل شروع می‌شود؛ یعنی نقل احادیث از رهبران دینی درباره مقام و ارزش عقل و اهمیت به کار بستن فکر و اندیشه و نکوهش جهل و نادانی. و پس از آنکه شیخ کلینی روایات باب عقل و جهل را ذکر می‌کند، کتاب فضل علم را می‌نگارد و به جایگاه والای دانش‌اندوزی از نظر معصومین علیهم‌السلام می‌پردازد و وجوب کسب علم و لزوم جست و جو و درک آن را - اگر چه در دورترین نقطه روی زمین باشد - سفارش می‌کند و هنگامی که از تدوین روایات عقل و جهل و فضل دانش فارغ می‌شود، کتاب توحید را که مهم‌ترین و اساسی‌ترین موضوع است و اعتقادات صحیح مبتنی بر آن است می‌نگارد. پس از آن کتاب حجت را که درباره شناخت رهبران الهی و پیروی از دستورات آنهاست مطرح می‌کند.

با نگاهی اجمالی به عناوین و فصول و ابواب مختلف کتاب کافی اهمیت این اثر گرانشنگ حدیثی شیعه و اهتمام مؤلف آن به معارف اهل بیت علیهم‌السلام روشن می‌شود.

ارزش کتاب کافی از نگاه دانشمندان شیعه

شیخ مفید (متوفای ۴۱۳ هجری) در کتاب تصحیح الاعتقاد خود کتاب کافی را این گونه ستوده است: کافی از بزرگ‌ترین کتابهای شیعه است که دانشمندان ما بیش از هر کتابی از آن سود برده‌اند.^۱

شهید اول: محمد بن مکی، مقتول در سال ۷۸۶ هجری، درباره کافی می‌گوید: کتاب کافی

در حدیث است که شیعه امامیه مانند آن تألیف نکرده است.^۱

محقق ثانی: شیخ علی بن محمد عبدالعالی کرکی، مقتول در سال ۹۴۰ هجری، درباره کتاب کافی می گوید: کتابی است بزرگ در حدیث به نام کافی که مانندش نوشته نشده است. کلینی در این کتاب احادیث شرعی و اسرار دینی را که در کتابهای دیگر یافت نمی شود جمع آوری کرده است.^۲

ملاحسن فیض کاشانی از کافی این گونه یاد کرده است: در میان کتب اربعه حدیث شیعه، از همه شریف تر و موثق تر و کامل تر و جامع تر کتاب کافی است که نسبت به سایر کتب اربعه مشتمل بر احادیث اصول دین و پیراسته از زیادت ها و ناهمواری هاست.^۳

شیخ علی: نوه شهید ثانی در کتاب الدر المنظوم می نویسد: کتاب کافی چشمه زلالی است که مانند آن تدوین نشده، و از آن کتاب مقام والای مؤلف آن و جلالت قدر وی شناخته می شود.

مولی محمد امین استرآبادی: در کتاب مشهور در کتاب فوائد مدینه می نویسد: ما از استادان و علمای خود شنیده ایم که در اسلام کتابی هم وزن کافی که بتواند به پایه آن برسد تصنیف نشده است.^۴

علامه مجلسی که یکی از بزرگ ترین شرح ها را بر کتاب کافی به نام مرآت العقول نگاشته است درباره کافی این گونه اظهار نظر می کند: کتاب کافی از لحاظ ضبط درست و جامعیت، مهم ترین کتاب اصول اولیه حدیث شیعه و یکی از مهم ترین و بزرگ ترین تألیفات فرقه ناجیه شیعه امامیه در این زمینه است.^۵

از سایر فقها و علمای طراز اول نیز مطالب فراوانی درباره کتاب کافی گفته و نوشته شده است که به همین اندازه بسنده می کنیم.

سبب تألیف کتاب کافی از زبان مرحوم کلینی

از حاصل گفتار شیخ کلینی در مقدمه کافی چنین برمی آید که: یکی از شیعیان و برادران دینی اش به او نامه ای نوشته و یا پیام داده است که مردم زمان ما علم و دانش را رها کرده و در

۱. بحار الانوار، ج ۱۰۷، ص ۱۹۰.

۲. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۰۸، ص ۷۶.

۳. وافق، ج ۱، ص ۶.

۴. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۵۳۲.

۵. مرآت العقول، ج ۱، ص ۳.

جهل و نادانی غوطه ور شده‌اند. نام خود را مسلمان گذاشته اما از مقررات واقعی اسلام خبری ندارند و تنها از روی عادت و تقلید از نیاکان خود اعمالی را به نام دین انجام می‌دهند و می‌گویند ما در هر مطلبی به عقل خود رجوع می‌کنیم! آیا چنین طریقه و روشی صحیح است و مردم می‌توانند بدین رویه ادامه دهند؟! و از شیخ کلینی می‌خواهد تا کتابی تألیف کند که شامل کلیه مطالبی باشد که یک مسلمان با مطالعه و عمل بر طبق آن بتواند پیروی صحیحی از دین و مذهب داشته باشد.

مرحوم کلینی در جواب آن دوستش می‌نویسد: روش آن مردم که تو گفتی خداپسندانه نیست. و سپس ادامه می‌دهد: از من تقاضا کرده بودی کتابی بنویسم که شامل جمیع علوم دینی از گفتار امام باقر و امام صادق علیهما السلام و سنتهای استواری باشد که باید بر طبق آن عمل کرد. خدا را شکر می‌کنم که وسایل تألیف و تدوین چنین کتابی را که تقاضا کرده بودی آماده کرد، و امیدوارم همان گونه باشد که تو درخواست کرده بودی، زیرا نصیحت و خیرخواهی برادران دینی را ما لازم است و ما امیدواریم با کسانی که از این زمان تا روز قیامت از این کتاب استفاده می‌کنند در اجر و ثواب شریک باشیم.

کلینی از نگاه دانشمندان اهل سنت

کلینی از نگاه دانشمندان اهل سنت به خصوص نزد مورخانشان شخصیتی بسیار بلندمرتبه و بزرگ است و همه از او تجلیل کرده و او را به عظمت ستوده‌اند.

ابن اثیر جزری (۶۰۶ هـ) در کتاب مشهور جامع الاصول می‌نویسد: ابو جعفر محمد بن یعقوب رازی، از پیشوایان مذهب اهل بیت علیهم السلام، دانشمندی بزرگ و فاضلی نامدار است.^۱

فیروزآبادی (۸۱۸ هـ) دانشمند لغت‌دان در کتاب قاموس المحيط در ماده (ک ل ن) از کلینی یاد کرده و او را از فقهای شیعه دانسته است.^۲

ابن حجر عسقلانی (۸۵۲ هـ) در کتاب مشهورش لسان المیزان که حاوی شرح حال علمای اهل سنت و برخی از دانشمندان شیعه معاصر اوست درباره کلینی می‌نویسد: محمد بن اسحاق ابو جعفر کلینی رازی در بغداد سکونت داشت و در آنجا از محمد بن احمد جبار و علی بن ابراهیم بن عاصم و دیگران روایت می‌کرد. کلینی از فقهای شیعه و کسی است که بر

۱. جامع الاصول، ج ۱۲، ص ۸۹۵.

۲. قاموس المحيط، ج ۴، ۲۶۵، ماده (ک ل ن).

و طبق مذهب آنها کتابها تصنیف کرده است.^۱

استادان کلینی

شیخ کلینی در ری، قم، بغداد، کوفه و دیگر نقاط سرزمین پهناور اسلامی در نیمه دوم سده سوم هجری با دانشمندان بزرگ و فقها و محدثین بسیاری ملاقات داشته و از آنان استفاده کرده و اجازه نقل حدیث گرفته است. در کتابهای رجالی قریب چهل نفر از فقها و محدثین را نام می‌برد که از استادان و مشایخ اجازه وی به شمار می‌رفته‌اند. استاد حسین علی محفوظ در مقدمه کتاب کافی که به همت مرحوم استاد علی اکبر غفاری چاپ شده نام ۳۵ تن از آنان را به شرح زیر نقل می‌کند:^۲

احمد بن ادریس قمی درگذشته (۳۰۶ هـ)، احمد بن عبدالله بن امیه، احمد بن محمد بن سعید همدانی معروف به ابن عقده (۳۳۳)، احمد بن عاصم کوفی، احمد بن محمد بن عیسی، احمد بن مهران، اسحاق بن یعقوب، حسن بن خفیف، حسن بن فضل بن یزید یمانی، حسین بن حسن حسینی اسود، حسین بن حسن هاشمی حسینی علوی، حسین بن علی علوی، حسین بن محمد بن عمران اشعری قمی، حماد بن زیاد نینوایی (۳۱۰)، داود بن کوره قمی، سعد بن عبدالله اشعری (۳۰۰)، سلیمان بن سفیان سهل بن زیاد آدمی رازی، عبدالله بن جعفر حمیری، علی بن ابراهیم قمی متوفی بعد از سال (۳۰۰) علی بن حسین سعدآبادی، علی بن عبدالله خدیجی اصغر، علی بن محمد بن ابراهیم بن ابان رازی، معروف به علان، علی بن محمد بن ابی القاسم بندار، ابوالحسن علی بن محمد بن ابی القاسم عبدالله بن عمران برقی، علی بن موسی بن جعفر کمندانی، قاسم بن علاء، محمد بن اسماعیل نیشابوری ملقب به «ندفر»، محمد بن ابی جعفر رزاز (۳۰۱)، ابوالحسن محمد بن عبدالله اسدی کوفی ساکن ری، محمد بن حسن صفار (۲۹۰)، محمد بن حسن طائی، محمد بن عبدالله حمیری قمی، محمد بن عقیل کلینی، محمد بن علی بن معمر کوفی، محمد بن یحیی عطار.

شاگردان کلینی

تعدادی از فقها و محدثین نامدار شیعه در ایران و عراق از شاگردان شیخ کلینی بوده‌اند که ذیلاً به اسامی آنها اشاره می‌شود:

۱. احمد بن ابراهیم معروف به ابن ابی زافع صیمزری، ۲. احمد بن احمد کاتب کوفی، ۳.

۱. لسان المیزان، ج ۵، ص ۲۳۳.

۲. الاصول من الکافی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، تابستان ۱۳۶۳، چاپ پنجم، ج ۱، ص ۱۴ تا ۱۶.

احمد بن علی بن سعید کوفی، ۴. احمد بن محمد بن علی کوفی، ۵. ابوغالب احمد بن محمد زراری (۲۸۵-۳۶۸)، ۶. جعفر بن محمد بن قولویه قمی (متوفای ۳۶۸ هـ)، ۷. عبدالکریم بن عبدالله بن نصر بزاز تنیسی ۸. علی بن احمد بن موسی دقاق، ۹. محمد بن ابراهیم نعمانی معروف به ابن زینب که از شاگردان مخصوص کلینی بوده و از کتاب کافی نسخه برداری کرده، ۱۰. ابوعبدالله محمد بن احمد بن عبدالله بن قضاة بن صفوان بن مهران جمال صفوانی. نامبرده ساکن بغداد و از شاگردان خاص کلینی بوده که کتاب کافی را استنساخ نموده و گذشته از فراگیری علم و ادب از شیخ کلینی به دریافت اجازه نقل حدیث از او نیز مفتخر شده است. ۱۱. ابو عیسی محمد بن احمد بن محمد بن سنان، سنائی، زاهری مقیم ری، ۱۲. ابوالفضل محمد بن عبدالله بن المطلب شیبانی، ۱۳. محمد بن علی ماجیلویه ۱۴. محمد بن محمد بن عاصم کلینی، ۱۵. ابو محمد هارون بن موسی بن احمد بن سعید بن سعید شیبانی تلکبری (متوفای سال ۳۸۵ هـ).

آثاری که از آغاز پیرامون کتاب کافی تألیف شده است:

پیرامون کتاب شریف کافی تا کنون قریب شصت اثر به عنوان: شرح، حاشیه، تحقیق، ترجمه و تلخیص به زبانهای: عربی، فارسی، انگلیسی، اردو و ترکی تألیف شده است. استاد حسین علی محفوظ در مقدمه اصول کافی چاپ دارالکتب الاسلامیه به پنجاه اثر آن با ذکر مشخصات اشاره می کند.

ما در اینجا تنها به مهم ترین و مشهورترین شروح اصول کافی که مورد توجه علما و دانشمندان بوده و ممکن است بیشتر مورد مراجعه خوانندگان قرار گیرد اشاره می کنیم.

۱. شرح اصول کافی، تألیف فیلسوف بزرگ و نامی صدرالمتهلین شیرازی، متوفای سال ۱۰۵۰ هجری. این اثر شرح ۵۰۰ حدیث از اصول کافی است که به زبان عربی نوشته شده است.

۲. شرح اصول کافی، تألیف فقیه بزرگوار ملاصالح مازندرانی، متوفای سال ۱۰۸۰ هجری. این شرح نزد افاضل فقها مشهور است و با تحقیقات و حاشیه های عالم ربانی مرحوم حاج میرزا ابوالحسن شعرانی چاپ شده است.

۳. کتاب معروف وافی تألیف حکیم، محدث و فقیه عالیه در ملامحسن فیض کاشانی متوفای سال ۱۰۹۱ هجری از شاگردان صدرالمتهلین.

۴. کتاب مرآة العقول تألیف علامه نامی ملا محمد باقر مجلسی، مؤلف کتاب گرانسنگ

بحار الانوار، متوفای ۱۱۱۱ هجری.

۵. ترجمه و شرح کافی به زبان فارسی به قلم فقیه و محدث بزرگوار ملا خلیل قزوینی، متوفای ۱۰۸۹ که همواره مورد استفاده علما و دانشمندان بوده و در سال ۱۳۰۸ هـ در لکنهو چاپ شده است.

وفات کلینی

ثقة الاسلام کلینی این محدث عظیم الشان و عالم نامدار شیعه پس از عمری تلاش خستگی ناپذیر و تحمل سختیها و رنجهای سفر در کسب علم و دانش و تألیف و تصنیف آثار ارزشمندی چون اصول کافی سرانجام در سال ۳۲۹ هجری در شهر بغداد چشم از جهان فرو بست و قاطبه شیعه را با غم فقدان خود داغدار کرد. آرامگاهش در ناحیه شرقی دجله و در کنار پل قدیم بغداد قرار دارد که امروزه زیارتگاه مسلمانان است. سال وفات کلینی مقرون با وفات شیخ اجل ابوالحسن صیمری نایب چهارم امام زمان «عج» است. با رحلت ابوالحسن صیمری در سال ۳۲۹ هجری رحلت برای آن حضرت آغاز گشت و در همین سال نیز کلینی دار فانی را وداع گفت.

جدیدترین ترجمه اصول کافی

کتابی که در پیش روی دارید ترجمه‌ای است روان و شیرین در عین حال دقیق و استوار از اصول کافی که به قلم صدیق ارجمند حجة الاسلام والمسلمین آقای محمد رضا انصاری محلاتی نگارش یافته و تازه‌ترین ترجمه کتاب شریف کافی است که حدود ۸ سال کار آن به طول انجامیده تا به بازار عرضه شده است. اصل ترجمه حدود سه سال و تصحیح و مقابله و نمونه‌خوانی، اصلاح متن، و اعراب‌گذاری آن هم حدود دو سال و کار حروفچینی و صفحه‌آرایی و کنترل نهایی آن تا مراحل پایانی چاپ و صحافی نیز سه سال به طول انجامیده است.

انتشارات هجرت که از آغاز تأسیس همواره تلاش نموده است تا آثاری اصیل و ماندگار در زمینه معارف اسلامی به جامعه علمی کشور و علاقه‌مندان کسب دانش تقدیم کند، تصمیم گرفت ضمن ارائه متنی دقیق اصول کافی و اعراب‌گذاری آن برای علاقه‌مندان به ضبط صحیح روایات، ترجمه‌ای روان با نثر معیار همراه با متن فراهم کند که خوشبختانه پس از چند سال تلاش این اثر آماده شد و اکنون در اختیار شما علاقه‌مندان به معارف اهل بیت علیهم السلام قرار می‌گیرد. همان گونه که مترجم محترم اشاره کرده‌اند، ما ضمن تقدیر از همه

عزیرانی که در این عرصه از خود آثاری را پدید آورده‌اند. تلاش کرده‌ایم خلاهای موجود در این زمینه را پُر کنیم. این واقعیت را باید پذیرفت که اغلب متون روایی ما هم در زمینهٔ ارائهٔ متن روایات نیاز به دقت و وسواس خاص دارند و هم در زمینهٔ ارائهٔ ترجمه و لذا تلاش شده در این اثر به این دو جهت اهتمام ویژه‌ای داده شود.

در اینجا لازم می‌دانیم که از خوانندگان عزیز و علاقمند تقاضا کنیم اگر پیشنهادات و یا انتقاداتی دارند ما را از ارشادات خود بهره‌مند سازند تا بتوانیم در چاپهای بعدی آنها را مورد عنایت قرار دهیم.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

محمد نقدی

ذی قعدة ۱۴۳۲ هجری برابر با مهر ماه ۱۳۹۰ شمسی

حوزة علمیة قم

www.ketab.ir

فهرست مندرجات

الف	مقدمه ناشر
یا	سخن مترجم
۱۹	خطبه آغاز کتاب
۲۵	کتاب عقل و جهل
۴۱	کتاب فضل علم
۴۱	باب وجوب علم و لزوم فراگیری آن و تشویق کردن به آن
۴۳	باب توصیف علم و ارزش دانش و دانشمندان
۴۴	باب اصناف مردم
۴۵	باب ثواب عالم و طلب کننده علم

۴۶	باب صفت عالمان
۴۸	باب حق عالم
۴۸	باب درگذشت عالمان
۴۹	باب همنشینی و معاشرت با عالمان
۵۰	باب پرسش از عالم و مذاکره با او
۵۲	باب بخشش دانش
۵۲	باب نهی از سخن گفتن از روی نادانی
۵۴	باب کسی که ندانسته عمل کند
۵۴	باب به کار بستن دانش
۵۶	باب کسی که از علم خود معیشت خورد و به آن بنزد
۵۷	باب لزوم حجت بر عالم و سختی مسئولیت او
۵۸	باب روایات گوناگون
۶۱	باب نقل کتاب و حدیث و ارزش نوشتن و توجه به کتاب
۶۳	باب تقلید
۶۴	باب بدعتها و حکم به رأی و بیان
۶۹	باب رجوع به کتاب و سنت
۷۱	باب اختلاف حدیث
۷۷	باب عمل به سنت و گواه قرآنی

کتاب توحید

۷۹	باب حدوث عالم و اثبات پدید آورنده آن
۸۷	باب تعبیر کردن از خدا به «شیء» به طور مطلق
۹۰	باب اینکه خدا را جز به خودش نمی‌توان شناخت
۹۱	باب کمترین حد خداشناسی
۹۱	باب معبود
۹۲	باب گون و مکان
۹۵	باب نسبت
۹۶	باب نهی از سخن گفتن درباره چگونگی خدا
۹۸	باب ابطال رؤیت خدا
۱۰۲	باب نهی از وصف کردن خدا به غیر آنچه او خود را بدان وصف کرده است
۱۰۵	باب نهی از پنداشتن جسم و صورت برای خدا
۱۰۷	باب صفات ذات
۱۰۹	باب دیگری که از باب اول به شمار می‌رود
۱۱۰	باب اراده و بیان اینکه آن از صفات فعل است و بیان سایر صفات فعل

۱۱۱	خلاصه سخن درباره صفات ذات و صفات فعل
۱۱۲	باب حادث بودن نامها
۱۱۴	باب معانی نامها و اشتقاق آنها
۱۱۸	باب دیگری که مربوط به باب اول است
۱۲۲	باب تأویل واژه «صمد»
۱۲۴	باب حرکت و انتقال
۱۲۷	باب عرش و کرسی
۱۳۱	باب روح
۱۳۲	باب کلیات توحید
۱۳۹	باب روایات گوناگون
۱۴۲	باب بداء
۱۴۵	باب اینکه هیچ چیزی در آسمان و زمین جز با هفت خصلت پدید نمی آید
۱۴۶	باب مشیت و اراده
۱۴۷	باب امتحان و آفتابش
۱۴۷	باب نیکبختی و بدبختی
۱۴۸	باب نیکی و بدی
۱۴۹	باب جبر و قدر و حدّ وسط میان این دو
۱۵۳	باب توانایی
۱۵۵	باب بیان کردن و شناساندن و اتمام حجت نمودن
۱۵۶	باب اختلاف حجت‌های خدا بر بندگان
۱۵۶	باب حجت‌های خدا بر خلق
۱۵۷	باب اینکه هدایت از جانب خداست

کتاب حجت

۱۵۹	باب نیازمندی به حجت خدا
۱۶۵	باب طبقات پیامبران و رسولان و امامان
۱۶۶	باب فرق میان رسول و نبی و محدث
۱۶۸	باب اینکه اتمام حجت از سوی خدا بر مردم تنها به وسیله امام است
۱۶۸	باب اینکه زمین خالی از حجت نمی ماند
۱۷۰	باب اینکه اگر در زمین جز دو مرد نمانند یکی از آنها حجت است
۱۷۱	باب شناخت امام و مراجعه به او
۱۷۶	باب لزوم فرمانبرداری از امامان علیهم السلام
۱۸۰	باب اینکه امامان علیهم السلام گواهان خدا بر خلق اند
۱۸۲	باب اینکه امامان علیهم السلام همان رهبرانند

باب اینکه امامان علیهم السلام از جانب خدا ولی امر و خزانه دار علم اویند	۱۸۳
باب اینکه امامان علیهم السلام جانشینان خدا در روی زمین	۱۸۴
باب اینکه امامان علیهم السلام نور خدایند	۱۸۴
باب اینکه امامان علیهم السلام ارکان زمین اند	۱۸۷
بابی کم نظیر و جامع در فضیلت امام و صفات او	۱۸۹
باب اینکه امامان علیهم السلام ولی امرند و خدا در کلام خود ...	۱۹۵
باب اینکه امامان علیهم السلام همان علامتهایی هستند که خدا از آنها در کتاب خود نام برده است	۱۹۷
باب اینکه مقصود از آیاتی که خدا در کتاب خود ذکر کرده است امامانند	۱۹۷
باب اینکه خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله همراهی با امامان علیهم السلام را واجب شمرده اند	۱۹۸
باب اینکه مقصود از اهل ذکر که خدا مردم را به پرسش از آنان فرمان داده امامانند	۲۰۰
باب اینکه مقصود از کسانی که خدا آنان را در کتاب خود ...	۲۰۲
باب اینکه استواران در دانش امامانند	۲۰۳
باب اینکه امامان علیهم السلام از اشی بر خوردارند	۲۰۳
باب اینکه بندگان برگزیده و پیران جهان کتاب او امامانند	۲۰۴
باب اینکه امام در کتاب خدا بر دو نفر است	۲۰۵
باب اینکه قرآن به امام راهنمایی می کند	۲۰۶
باب اینکه نعمتی که خدا در کتاب خود از آن یاد کرده است امامانند	۲۰۶
باب اینکه مقصود از هوشیارانی که خدا در کتاب خود از آنان یاد کرده است امامانند	۲۰۷
باب عرضه اعمال بر پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام	۲۰۸
باب اینکه ولایت علی علیه السلام راهی است که به پایداری بر آن ترغیب شده است	۲۰۹
باب اینکه امامان علیهم السلام خاستگاه دانش و شاخ و برگ نبوت و محل رفت و آمد فرشتگانند	۲۱۰
باب اینکه امامان علیهم السلام میراث بران دانشند	۲۱۰
باب اینکه امامان علیهم السلام وارث علم پیامبر صلی الله علیه و آله و همه انبیا و اوصیای پیشین اند	۲۱۲
باب اینکه همه کتابهای فرود آمده از جانب خدا نزد امامان علیهم السلام است	۲۱۵
باب اینکه قرآن را جز امامان علیهم السلام گرد نیاوردند و آنان همه آن را می دانند	۲۱۶
باب اینکه به امامان علیهم السلام اسم اعظم داده شده است	۲۱۷
باب اینکه نشانه های انبیا نزد امامان علیهم السلام است	۲۱۸
باب اینکه سلاح رسول خدا صلی الله علیه و آله و متاع وی نزد امامان علیهم السلام است	۲۲۰
باب اینکه مقل رسول خدا صلی الله علیه و آله مقل تابوت بنی اسرائیل است	۲۲۴
بابی که در آن ذکر از صحیفه و جفر و جامعه و مصحف فاطمه علیها السلام آمده است	۲۲۴
باب جایگاه «انا انزلناه فی لیلۃ القدر» و تفسیر آن	۲۲۸
باب اینکه در هر شب جمعه بر علم امامان علیهم السلام افزوده می شود	۲۳۷
باب اینکه علم امامان علیهم السلام افزوده می شود تا دانش آنان به بابک منبک	۲۳۸

۲۳۹	باب اینکه امامان علیهم السلام همه علمی را که به فرشتگان و پیامبران و رسولان ...
۲۴۰	بابی کم نظیر که در آن از غیب نام برده شده است
۲۴۲	باب اینکه امامان علیهم السلام هرگاه بخواهند چیزی را بدانند دانامی گردند
۲۴۲	باب اینکه امامان علیهم السلام می دانند چه وقت می میرند و جز ...
۲۴۴	باب اینکه امامان علیهم السلام آنچه را که بوده و خواهد بود ...
۲۴۷	باب اینکه خداوند بزرگ هیچ علمی را به پیامبرش نیاموخت ...
۲۴۸	باب جهات علوم امامان علیهم السلام
۲۴۸	باب اینکه اگر راز امامان علیهم السلام حفظ می شد هر کسی را از سود و زیانش خبر می دادند
۲۴۹	باب اینکه امر دین به رسول خدا صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام واگذار شده است
۲۵۲	باب اینکه امامان علیهم السلام به کدام یک از گذشتگان می مانند ...
۲۵۴	باب اینکه امامان علیهم السلام از فرشتگان سخن دریافت می کنند و حقایق به آنان تفهیم می شود
۲۵۵	بابی که در آن از روحیات امامان علیهم السلام سخن گفته شده است
۲۵۷	باب روحی که خدا با وسیله آن، امامان علیهم السلام را استوار می دارد
۲۵۸	باب وقتی که امام علیه السلام همه علم امام پیش از خود را می داند
۲۵۹	باب اینکه امامان علیهم السلام در علم و اجابت و لزوم اطاعت برابرند
۲۵۹	باب اینکه هر امامی امام بعد از خود را می شناسد ...
۲۶۱	باب اینکه امامت عهدی است از جانب خداوند، هر امامی ...
۲۶۳	باب اینکه امامان علیهم السلام هیچ کاری جز بر اساس عهد فرمان خدا نکرده و نمی کنند ...
۲۶۷	باب اموری که موجب حجت بودن امام علیه السلام می شود
۲۶۹	باب اینکه امامت در نسلیها قرار می گیرد ...
۲۷۰	باب آنچه خدا و پیامبرش درباره امامان علیهم السلام یکی پس از دیگری تصریح کرده
۲۷۵	باب اشاره و تصریح به امامت امیرمؤمنان علیه السلام
۲۸۱	باب اشاره و تصریح به امامت حسن بن علی علیهما السلام
۲۸۴	باب اشاره و تصریح به امامت حسین بن علی علیهما السلام
۲۸۷	باب اشاره و تصریح به امامت علی بن الحسین صلوات الله علیهما
۲۸۹	باب اشاره و تصریح به امامت ابوجعفر علیه السلام
۲۹۰	باب اشاره و تصریح به امامت ابوعبدالله جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام
۲۹۱	باب اشاره و تصریح به امامت ابوالحسن موسی علیه السلام
۲۹۵	باب اشاره و تصریح به امامت ابوالحسن الرضا علیه السلام
۳۰۵	باب اشاره و تصریح به امامت ابوجعفر دوم (امام محمد تقی) علیه السلام
۳۰۸	باب اشاره و تصریح به امامت ابوالحسن سوم (امام علی نقی) علیه السلام
۳۱۰	باب اشاره و تصریح به امامت ابومحمد امام حسن عسکری علیه السلام
۳۱۳	باب اشاره و تصریح به امامت صاحب الدار (امام زمان) علیه السلام

۳۱۵	باب نام کسانی که او را دیده‌اند
۳۱۸	باب نهی از نام بردن او
۳۱۸	بابی کم نظیر پیرامون زمان غیبت
۳۲۱	بابی پیرامون موضوع غیبت
۳۲۹	باب اینکه به چه وسیله می‌توان ادعای حق طلبان و باطل گرایان
۳۵۴	باب ناروا بودن تعیین وقت (برای ظهور امام زمان علیه السلام)
۳۵۶	باب بازرسی و آزمایش
۳۵۷	باب اینکه هر کس امام خود را بشناسد، پس و پیش افتادن این امر زیانی ...
۳۵۹	باب کسی که ادعای امامت کند و در خور آن نباشد ...
۳۶۱	باب کسی که بدون باور داشتن امامی از جانب خدا، از دین خداوند پیروی کند
۳۶۳	باب کسی که بمیرد و امامی از امامان هدایتگر نداشته باشد، و این از باب اول به شمار می‌رود
۳۶۴	باب کسانی که از میان خویشاوندان پیامبر نسبت به حق شناخت دارند و کسانی که منکر آنند
۳۶۵	باب آنچه بر مردم پس از درگذشت امام علیه السلام واجب است
۳۶۷	باب اینکه امام علیه السلام به وقت می‌داند که امامت به او رسیده است
۳۶۹	باب حالات امامان علیهم السلام در سن سال
۳۷۲	باب اینکه امام علیه السلام را جز یکی از امامان علیهم السلام غسل نمی‌دهد
۳۷۲	باب ولادت امامان علیهم السلام
۳۷۶	باب آفرینش بدن و روح و قلب امامان علیهم السلام
۳۷۸	باب تسلیم و ارزش تسلیم شوندگان
۳۸۰	باب اینکه بر مردم لازم است پس از انجام مراسم حج نزد امام علیه السلام بیاید و مسائل دینی
۳۸۱	باب اینکه فرشتگان به خانه امامان علیهم السلام در می‌آیند و بر فرششان گام می‌نهند
۳۸۲	باب اینکه جتیان نزد امامان علیهم السلام می‌آیند و مسائل دینی خود را از آنان می‌پرسند
۳۸۵	باب اینکه امامان علیهم السلام هرگاه بر سر کار آیند به حکم داود و خاندان داود قضاوت ...
۳۸۶	باب اینکه دانش از خانه آل محمد علیهم السلام سرچشمه می‌گیرد
۳۸۷	باب اینکه هر حقی در دست مردم است از نزد امامان علیهم السلام آشکار شده ...
۳۸۸	باب روایاتی که بیانگر این است که حدیث آنان سخت و فهم آن دشوار است
۳۹۰	باب آنچه پیامبر صلی الله علیه و آله درباره خیراندیشی نسبت به ائمه مسلمین و همراهی با اجتماع ...
۳۹۳	باب حقوق واجبی که امام بر رعیت و رعیت بر امام دارد
۳۹۵	باب اینکه سراسر زمین از آن امام علیه السلام است
۳۹۸	باب اینکه روش امام علیه السلام پس از عهده‌دار شدن امر امامت نسبت به خود و خوراک ...
۳۹۹	بابی کم نظیر
۴۰۰	بابی که در آن نکته‌ها و گزیده‌هایی از قرآن درباره ولایت است
۴۲۴	بابی که در آن نکته‌ها و کلیاتی از روایات درباره ولایت است

۴۲۶	باب اینکه امامان علیهم السلام دوستان خود را می‌شناسند و کار به آنان واگذار شده است
۴۲۷	ابواب تاریخ
۴۲۷	باب ولادت پیامبر صلی الله علیه و آله و وفات او
۴۴۰	باب نهی از سرکشیدن بر قبر پیامبر صلی الله علیه و آله
۴۴۰	باب ولادت امیرمؤمنان علیه السلام
۴۴۶	باب ولادت فاطمه زهرا علیها السلام
۴۴۹	باب ولادت حسن بن علی علیه السلام
۴۵۱	باب ولادت حسین بن علی علیه السلام
۴۵۴	باب ولادت علی بن الحسین علیه السلام
۴۵۶	باب ولادت ابوجعفر محمد بن علی علیه السلام
۴۶۰	باب ولادت ابوعبدالله جعفر بن محمد علیه السلام
۴۶۴	باب ولادت ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام
۴۷۵	باب ولادت ابوالحسن امام رضا علیه السلام
۴۸۱	باب ولادت ابوجعفر دهم محمد بن علی علیه السلام
۴۸۷	باب ولادت ابوالحسن علی بن محمد علیه السلام
۴۹۲	باب ولادت ابومحمد حسن بن علی علیه السلام
۵۰۴	باب ولادت حضرت صاحب علیه السلام
۵۱۵	باب آنچه درباره دوازده امام علیهم السلام و تصریح نسبت به آنان رسیده است
۵۲۴	باب اینکه هرگاه بگویند در آن مرد چیزی هست و در خودش نباشد اما در فرزند
۵۲۵	باب اینکه امامان علیهم السلام همه عهده‌دار امر خدایند و به سوی او رهبری می‌کنند
۵۲۶	باب صله و بخشش به امام علیه السلام
۵۲۷	باب فیئ و انفال و تفسیر خمس و مقررات آن و